

Asia: VN/32862/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä

VN/32862/2022

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä.

Asetusluonnos sisältää merkittäviä parannuksia 33/2008 asetukseen verraten, jotka ovat kannatettavia, erityisesti:

4§ Korvaushoidon edellytykset:

- opioidikorvaushoitoon pääsy ei edellytä opioidiriippuvaisen henkilön vieroittautumista. Tämä muutos tulee yksinkertaistamaan opioidiriippuvuuden hoitokäytäntöjä ja helpottamaan opioidikorvaushoitoon pääsyä.
- pitkäkestoisuuden vuoksi [opioidikorvaus]hoito tulisi toteuttaa mahdollisimman lähellä potilaan asuinpaikkaa. Korvaushoidon saatavuus on valtakunnallisesti arvioiden edelleen riittämätöntä eikä sitä ole saatavilla kaikilla paikkakunnilla. Lisäksi suurten kaupunkien tai pinta-alaltaan suurien kuntien sisällä opioidikorvaushoidossa olevat joutuvat usein käyttämään kohtuuttoman paljon aikaa opioidikorvaushoidossa käymiseen, mikä voi olla kuntoutumisen esteenä tai nostaa hoitoontulon kynnyksiä.

5§ Hoitosuunnitelma:

- Hoitosuunnitelmaa on tarvittaessa täydennettävä yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa tehtävällä palvelusuunnitelmalla. Palvelujärjestelmässä tehdään paljon päällekkäistä työtä ja yhteistyö sosiaali- ja terveys/päihdepalveluiden välillä on usein riittämätöntä, mihin tällä asetusmuutoksella toivottavasti saadaan parannusta opioidikorvaushoidossa olevien osalta.

Asetusluonnoksessa on kuitenkin ongelmakohtia, joiden korjaaminen varmistaisi sen, että opioidiriippuvaisten henkilöiden opioidikorvaushoito tulevaisuudessa olisi Suomessa tähänastista kattavampaa.

2§ Korvaushoidon määritelmä

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan korvaushoidolla opioidiriippuvaisen hoitoa, jossa käytetään apuna tässä asetuksessa tarkoitettuja lääkevalmisteita ja jossa tavoitteena on kuntoutumisen edellytysten parantaminen ja kuntoutuminen sekä joko päihteettömyys tai haittojen vähentäminen ja potilaan elämän laadun parantaminen.”

- Päihteettömyystavoitteen kirjaaminen korvaushoitomääritelmään on ongelmallista ja voi ylläpitää asenteita, joissa opioidikorvaushoito voidaan päättää oheiskäytön takia henkilökunnan aloitteesta vastoin hoidossa olevan tahtoa. Asetusluonnoksen muotoilu ei ota huomioon sitä, että opioidikorvaushoidon tarkoitus on korvata päihteenä käytettävä katuopioidi opioidikorvaushoitolääkkeellä ja se on ensisijaisesti opioidiriippuvuuden, ei muiden riippuvuuksien hoitoa. Suurin osa suomalaisista opioidikorvaushoidossa olevista on monipäihderiippuvaisia ja merkittäväällä osalla opioidikorvaushoidossa olevilla päihteiden, myös katuopioidien, käyttö jatkuu korvaushoidon aikana (Kaipiainen ym., 2016). Oheiskäytöstä huolimatta opioidiriippuvaliset henkilöt hyötyvät opioidikorvaushoidosta merkittävästi. Suomessa tahdonvastainen opioidikorvaushoidon päättäminen on huolestuttavan yleistä (Partanen ym., 2022). Luonnoksessa oleva korvaushoitomääritelmä on täten tulkinnanvarainen ja voi ehdotetussa muodossaan aiheuttaa tai ylläpitää huonoja hoitokäytäntöjä ja epätasa-arvoisuutta opioidikorvaushoidon toteutuksessa

Suosittelavampi ja yksiselitteisempi muotoilu korvaushoitomääritelmään olisi esim.

”opioidikorvaushoidolla [tarkoitetaan] opioidiriippuvaisen hoitoa, jossa käytetään apuna tässä asetuksessa tarkoitettuja lääkevalmisteita ja jossa tavoitteena on opioidien päihdekäytön lopettamisen tai vähentämisen lisäksi kuntoutumisen edellytysten parantaminen, kuntoutuminen, sekä haittojen vähentäminen ja potilaan elämän laadun parantaminen.”

4§ Korvaushoidon edellytykset

”Edellä 3 §:ssä tarkoitetuilla lääkevalmisteilla saadaan aloittaa korvaushoito sellaiselle opioidiriippuvaiselle potilaalle, joka ei ole vieroittunut tai jolla ei riippuvuuden pitkäkestoisuuden ja kokonaistilanteensa vuoksi ole edellytyksiä vieroittua opioideista.”

- Asetusluonnoksessa korvaushoidon edellytyksenä vaaditaan, että jos potilas ei ole vieroittunut, tulisi riippuvuuden olla pitkäkestoista ja ettei hänellä ole kokonaistilanteensa vuoksi edellytyksiä vieroittua opioideista. Asetusmuistiossa pitkäkestoisuus on määritelty yhdeksi vuodeksi, mikä ei perustu tutkittuun tietoon. Myös lyhytkestoisempaan opioidiriippuvuuteen voi liittyä merkittävää terveysvaaraa ja moniongelmaisuuksia.

Opioidikorvaushoitoon tulisi päästä mahdollisimman nopeasti matalalla kynnyksellä opioidiriippuvuusstandardien täytyessä. Pitkäkestoisuuden edellyttäminen voi haitata erityisesti nuorten opioidiriippuvaisien henkilöiden pääsyä korvaushoitoon. Suomessa nuorten opioidien käyttöön liittyvät yliannostuskuolemat ovat yleistyneet ja niitä on väkilukuun suhteutettuna eniten EU-maista (Kriikku ym., 2022). Suomessa opioidikorvaushoitoa saa vain muutama yksittäinen alle 18-vuotias opioidiriippuvainen ja opioidikorvaushoidon ulkopuolella kuolee erityisesti alle 25-vuotiaita opioidien käyttäjiä (Pitkänen ym., 2020). Nuorilla opioidien käyttäjillä esiintyy yliannostusriskiä lisäävää monipäihdekäyttöä ja ongelmien eskaloituminen voi tapahtua nopeasti.

Toinen potilasryhmä, joiden osalta pitkäkestoisuuden edellyttäminen opioidikorvaushoitoon pääsemiseksi ilman vieroitusyrityksiä on vaikeista psykiatrisista häiriöistä kärsivät henkilöt, esimerkiksi psykoosisairauksista kärsivät, vakavassa itsemurhavaarassa olevat, vaikea-asteista depressiota sairastavat tai vaikeasti oireilevat epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivät. Näissä potilasryhmissä edellytyksiä vieroittautumiseen ei useinkaan ole ja mikäli opioidikorvaushoitoon pääsyä joutuu odottamaan useita kuukausia, seuraukset voivat olla yksilön ja hänen läheistensä näkökulmasta katastrofaalisia.

Suosittelavampi muotoilu asetustekstiin olisi:

”Edellä 3 §:ssä tarkoitetuilla lääkevalmisteilla saadaan aloittaa korvaushoito sellaiselle opioidiriippuvaiselle potilaalle, joka ei ole vieroittunut tai jolla ei kokonaistilanteensa vuoksi ole edellytyksiä vieroittua opioideista.”

Muita huomioita

2§ vieroituksen määritelmä

- Vieroituksen sijaan tulisi käyttää opioidivieroitus-termiä, koska asetus koskee opioidiriippuvuuden hoitoa opioidilääkkeillä, eikä muiden riippuvuuksien vieroitushoitoa.
- Päihhteettömyys-termin käyttö myös vieroitusmääritelmässä on ongelmallista. Opioidiriippuvuuden opioidiavusteisessa vieroitushoidossa hoidetaan opioidivieroitusoireita, ei muihin mahdollisiin samanaikaisiin päihderiippuvuuksiin liittyviä vieroitusoireita.
- Vieroitus-määritelmän voisi muotoilla: ”vieroituksella opioidivieroitusoireiden hoitoa, jossa käytetään apuna tässä asetuksessa tarkoitettuja lääkevalmisteita”

Liedossa 21.2.2023

Solja Niemelä

Päihdelääketieteen apulaisprofessori

Kliininen laitos, Psykiatrian oppiaine

Lääketieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Viitteet

Kaipainen E, Lamminen S, Niemelä S. Huumeiden oheiskäyttö opioidikorvaushoidossa Turussa ja Jyväskylän seudulla. Lääkärilehti 2016;71(8): 573-578.

Kriikku P, Tikkanen J, Ojanperä I. Nuoren huumemyrkytyskuoleman taustalla on useimmiten buprenorfiinin, bentsodiatsepiinien ja amfetamiinin päihdekäyttö. Aikakauskirja Duodecim 2022;138:1251–1256.

Partanen A, Alho H, Kuussaari K, Niemelä S, Partanen M, Rönkä S, Sundqvist L, Vormaa H.
Opioidikorvaushoidossa olleiden potilaiden hoitoon pääsy ja hoidon päättyminen vuonna 2019.
Tutkimuksesta tiiviisti 34/2022. Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. www-julkaisu
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-904-7>

Pitkänen T, Kaskela T, Levola J. Mortality of treatment-seeking men and women with alcohol, opioid or other substance use disorders - A register-based follow-up study. *Addict Behav* 2020;105:106330.

Salonen Päivi
Turun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta